

OŚRODEK DOKUMENTACJI
ZABYTEKÓW w WARSZAWIE

KARTA EWIDENCYJNA ZABYTEKÓW
ARCHITEKTURY I BUDOWNICTWA

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Nr	2358
----	------

1. Obiekt

267/1

PAŁAC

2. Czas powstania

1661-1724,
XIX, poł. XX w.

3. Miejscowość

PEŁKINIE-WYGARKI

4. Adres

Pełkinie - Wygarki

Nr hipoteczny [REDACTED]

5. Przynależność administracyjna

województwo ...podkarpackie...
pow. JAROSŁAWSKI
gmina ...Jarosław...

6. Poprzednie nazwy miejscowości

7. Przynależność administracyjna 1. VI. 1975r.

województwo ...rzeszowskie...
przemyskie
powiat ...jarosławski...

8. Właściciel i jego adres

Państwowy Dom Opieki
Społecznej
w Pełkiniach-Wygarkach

9. Użytkownik i jego adres

J.W.

10. Rejestr zabytków

Nr A-113 data 17.06.86r

Wieś Pełkinie w poł XV wieku należała do dóbr Spytki III, który sprzedał je braciom Łysakowskim. W XVI w. Pełkinie były własnością Łysakowskich oraz ich spadkobierców Dunikowskich. W II połowie XVI wieku właścicielką zostaje Zofia z Ochowążów, której drugi mąż Jan Kostka w Pełkiniach postawił murowany pałac otoczony ozdobnymi ogrodami. W XVII wieku Pełkinie drogą zakupu przechodzą na własność Anny Ostrogskiej a następnie na drodze mariażu córki Anny na rodzinę Lubomirskich. Z tego okresu zachowała się wzmianka o dwóch pałacach - niedokończony nowy nad wałem, czyli obecnie zachowany oraz "zdezelowany" pałac stary usytuowany po prawej stronie wyjścia z nowego nad sadzawkami, zapewne z czasów Jana Kostki. Pod koniec XVII wieku część dóbr z Pełkiniami przeszła w ręce Sanguszków. Sanguszkowie w Pełkiniach nie mieszkali a majątek był przekazywany w kolejne dzierżawy. W 1724 roku mowy pałac był już całkowicie wykończoną budowlą, z której piwnice i parter zachowały się do dziś w korpusie głównym. Był to obiekt murowany, stojący na stoku pod wałem, częściowo podpiwniczony o dwóch kondygnacjach, przykryty dachem gontowym. Główne wejście do niego prowadziło od wschodu, po schodach do dużej, przelotowej, przesklepionej sieni. Po lewej stronie mieściły się dwa pokoje od frontu oraz skarbiec i gabinet z tyłu. Również z prawej, symetrycznie umieszczone były dwa pomieszczenia. Na pierwsze piętro prowadziły schody i ganek umieszczony na zewnątrz tylnej ściany. Nad sienią dolną istniała sień górna. Od południa tak jak na dole były 4 pokoje a od północy duża sala o ośmiu oknach, przykryta stropem belkowym. W 1750 roku zaznaczono w inwentarzu zniszczenie elementów drewnianych i tynków lokalności I piętra wynikające z nieszczęsnego dachu. Pod koniec XVIII wieku Pełkinie przechodzą na własność Czartoryskich z Sieniawy.

Pełkinie leżą na północ od Jarosławia, wzdłuż drogi biegnącej do Leżajska. W południowej części wsi zwanej "Wygarkami", na stoku wzgórza stoją zabudowania byłego pałacu ks. Czartoryskich w otoczeniu rozległego, 10 ha parku w stylu angielskim. Pałac murowany z cegły, tynkowany, cokoł kamienny, w elewacji ciosy kamienne, więźba dachu drewniana, krokwiowo-stolcowa, dach pokryty dachówką ceramiczną, westibulu - blachą. Stropy: piwnice - kolebka z cegły, odcinkowe z cegły na stalowych dźwigarach, parter - w części kolebka z cegły z lunetami, pozostałe - drewniane i żelbetowe płaskie. Posadzki: beton, płytki terakotowe, parkiet. Schody: jednobiegowe i trzybiegowe, drewniane, z drewnianą ozdobną balustradą, kręcone - żeliwne oraz nowe betonowe klatki schodowe z metalową balustradą. Stolarka: drzwiowa - jedno i dwuskrzydłowa, płycinowa; okienna - skrzynkowe, dwu i trójdzielne, wielokwaterowe. Pałac składa się z czterech połączonych ze sobą części: korpusu głównego założonego na prostokącie o osi północ-południe, tzw. skrzydła parkowego - zachodniego przystawionego od tyłu oraz dwóch równoległych skrzydeł frontowych - północnego i południowego. Korpus główny na rzucie prostokąta, układ przestrzenny parteru dwutraktowy z prawie centralnie połączoną sienią-hollem. Na parter wchodzi się przez okrągły dobudowany westibul, z którego żelazne drzwi d. skarbca. dalej poprzez podwójnie oszklone drzwi frontowe prowadzi wejście po drewnianych schodach do dawnej sieni - hollu. Na przeciw wejścia głównego, od zachodu, jest wejście na taras zachodni do parku zaś na ścianie frontowej są też drzwi boczne prowadzące na taras wschodni, który rozciąga się wzdłuż północnej części elewacji. Pośrodku ściany wschodniej kominek oflankowany dwoma postumentami, na jego kapie herb Czartoryskich: Pogoń litewska z dewizą "Bądź co bądź". Z sieni po prawej stronie wejścia do podzielonej dużej sali, przejście do dawnej kaplicy (ob. świetlica) oraz połączenie z wtórną klatką schodową zaś w drugim trakcie wejście z sieni do pomieszczeń połączonych amfiladowo oraz do klatki schodowej łączącej parter z poddaszem. Z lewej strony sieni wejście do dużej sali - jadalni a za nią amfiladowo połączone pomieszczenia gospodarcze, które łączą się z klatką schodową i korytarzem skrzydła parkowego. Układ pomieszczeń poddasza trójtaktowy z korytarzem pośrodku. W skrzydle północnym na parterze w miejscu dawnej kaplicy - świetlica. Od strony szczytowej przedsionek, w piwnicy - pralnia, a na poddaszu 4 pokoje.

14. Kubatura	15. Powierzchnia użytkowa	16. Przeznaczenie pierwotne	17. Użytkowanie obecne
18.788 m ³	2.373 m ²	mieszkalne	mieszkalne
18. Praca budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja W latach 1948-50 remont kapitalny i adaptacja na Państwowy Dom Opieki Społecznej dla Dorosłych. Po 1976 roku dobudowa dodatkowej ognioodpornej klatki schodowej. Remonty: w 1992 r. nowe ogrodzenie, w 1993 r. modernizacja kotłowni c.o., pod koniec lat 90-tych częściowe odwodnienie i osuszenie murów, 1996 r. - częściowa wymiana stolarki okiennej i budowa ganku bocznego, w 1994 roku - budowa drogi dojazdowej, a w 1996 r. - nowe oświetlenie terenu i części parku.		19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy konstrukcje dachowe, pokrycia dachu, wyposażenie i instalacje) Brak izolacji, zawilgocenie partii murów, ubytki tynków zewnętrznych, zniszczona stolarka okienna.	
		20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie Dalsze osuszenie budynku, remont stolarki okiennej i tynków zewnętrznych. Zachować oryginalną stolarkę okienną i drzwiową, kominek, drewniane klatki schodowe i metalowe kręcone schody.	

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowania)

24. Uwagi różne

25. Opracował

tekst mgr Halina Jurjewicz, październik 2002 r. *slp*

imię, nazwisko, data, podpis

plany, rysunki mgr Halina Jurjewicz, październik 2002 r. *slp*

imię, nazwisko, data, podpis

zdjęcia fotograf. mgr Halina Jurjewicz, październik 2002 r. *slp*

imię, nazwisko, data, podpis

miejsce przechowania negatywów WO SOZ w Przemyśle

Karta po wypełnieniu podlega ochronie na podstawie przepisów prawa autorskiego

22. Bibliografia

- Janina Starzewska - Pełkinie - pałac - badania architektoniczne, maszynopis, PP PKZ O/Rzeszów, 1985
- Janina Starzewska - Pałac w Pełkiniach - zarys historyczny, Jarosław
- Roman Aftanazy - Dzieje rezydencji na dawnych kresach Rzeczypospolitej, woj. ruskie, Ziemia Przemyska i Sanocka, Ossolineum, 1996, t.8 s.181
- Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich, warszawa, 1885, t.VII s.940

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

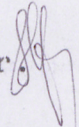
23. Źródła ikonograficzne i fotografia (rodzaj, miejsca przechowania, sygnatury)

27. Załączniki

wkładki - 8 *slp*

1. Miejscowość PEŁKINIE-WYGARKI	2. Obiekt (nazwa jak w karcie) Pałac	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego) c.d. pkt 12 - historia
------------------------------------	---	--

W wyniku podziału dóbr jarosławskich dokonanych przez Adama Kazimierza ks. Czartoryskiego klucz Pełkiński otrzymał jego młodszy syn Konstanty Adam. W pałacu i folwarku w dalszym ciągu mieszkali dzierżawcy. Dopiero ks. Witold po ślubie z Jadwigą hr. Dzieduszycką zamieszkał od 1889 roku w Pełkiniach na stałe. Stary budynek został obniżony o zlikwidowane, zniszczone piętro, a układ na parterze nie zmieniony, tylko wejście główne prowadziło od zachodu do dużej sieni służącej za jadalnię. Z lewej strony sieni była biblioteka, pokój szkolny, a od wschodu duży przeszklony salon, za nim kancelaria i sekretariat. W 1895 roku dobudowano do starego korpusu od południa skrzydło parkowe wg projektu Ludwika Ramułka. W skrzydle tym, połączonym komunikacyjnie z częścią starą, umieszczono na parterze i piętrze pokoje sypialne dla księstwa, ich jedenaścioro dzieci i służby oraz w piwnicy i na poddaszu lokalności gospodarcze. Dalszą rozbudowę pałacu wg projektu Franciszka Mączyńskiego zakończono po I wojnie światowej. Do korpusu głównego dostawiono od strony wschodniej dwa równoległe skrzydła, między którymi wytworzył się dziedziniec wjazdowy. W skrzydle lewym od południa mieściły się kotłownia c.o., nad nią kancelaria i zarząd majątku a na I piętrze pokój z krytym tarasem. W skrzydle północnym nad pralnią umieszczono kaplicę. Wejście główne przez okrągły westybul, po schodach wewnętrznych do centralnie umieszczonej sali, znanej z opisu z 1724 roku. Nad całym założeniem zbudowano dach mansardowy mieszcząc w poddaszu przeważnie pokoje gościnne, służbowe i gospodarcze. Książę Witold pod k. XIX wieku na bazie starego parku z XVI/XVII w. założył w otoczeniu pałacu na obszarze 10 ha park krajobrazowy w stylu angielskim. W obrębie parku znalazła się dawna kapliczka przydrożna w formie słupa, a w 1939 roku ustawiono w nim figurę Matki Boskiej z piaskowca, wykonaną przez rzeźbiarkę Jadwigę Horodyską, która miała upamiętnić złote gody ks. Witolda i Jadwigi Czartoryskich. Pałac i park przetrwały do II wojny światowej, następnie zniszczone budynki, zdewastowany park i 40 ha ziemi zostały na pocz. 1945 roku przejęte przez Referat Opieki Społecznej i po remoncie adaptowane na Państwowy Dom Opieki Społecznej dla Dorosłych.

Wkładkę założył: mgr. Halina Jurjewicz, październik 2002 r.

(imię i nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: WO SOZ w Przemyślu

1. Miejsowość	2. Obiekt (nazwa jak w karcie)	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
PEŁKINIE-WYGARKI	Pałac	c.d. pkt 13 - opis

W skrzydle południowym w piwnicy mieści się kotłownia, na niskim parterze nowa klatka schodowa a po obu jej stronach pomieszczenia. Na I piętrze od wschodu duży pokój z wejściem na taras, nad nim, na poddaszu, 3 pokoje. Skrzydło parkowe - zachodnie jest położone na spadku terenu w kierunku południowym. Na parterze układ jest dwutraktowy. Przez środek skrzydła przebiega załamujący się korytarz, kończący się wyjściem na zachód w kierunku skarpy i parku. Po obu stronach korytarza są pomieszczenia oraz od południa wejście na żelazną, kręconą klatkę schodową łączącą piwnice tego skrzydła z poddaszem. Poziom pomieszczeń poddasza jest niższy niż nad korpusem głównym. Z korytarza biegnącego środkiem prowadzą drzwi na strych, a pokój zamykający korytarz jest mieszkalny z drzwiami wychodzącymi na zachód w szczycie skrzydła.

Bryła - dwu i trzykondygnacyjowa z użytkowym poddaszem, w większej części podpiwniczona, pokryta dachem mansardowym, dwuspadowym, westibul - płaską kopułą.

Elewacja frontowa korpusu głównego ma cechy neobarokowe. Jest ona na parterze 8-osiova, mniej więcej symetryczny. Osie wyznaczają prostokątne okna i drzwi prowadzące na przebudowany z prawej strony taras z metalową balustradą. Kolisty westibul wejściowy jest płaską kopułą. Wejście ozdobione jest dwoma pękatymi kolumnami o formie toskańskiej, które niosą wysunięty daszek nad drzwiami. W mansardowym dachu korpusu głównego znajduje się 6 okien poddasza, przy czym środkowe mieszczą się w fasjacie zakończonej barokowym szczytem ozdobionym na rogach kamiennymi wazonami. Elewacja północna skrzydła południowego jest asymetryczna, 5-osiova. Dwie pierwsze osie to okno i drzwi, nad którymi jest taras z kolumnową i żelazną balustradą tarasu frontowego. Na osi czwartej drzwi wejściowe do klatki schodowej a nad nim owalne okienko podestu. Okna osi trzeciej i piątej nie są na jednej wysokości z powodu różnicy poziomów w skrzydle. W mansardowym dachu znajdują się lukarny poddasza.

Najbardziej urozmaicona pod względem formy jest elewacja południowa, która łączy elementy tego skrzydła, korpusu i skrzydła parkowego. O ile pierwsza wschodnia część tej elewacji ma elementy występujące uprzednio - kształty okien, barokowy szczyt, balkony z żelazną balustradą to jej zachodnia część należąca do skrzydła parkowego ma formę zupełnie odmienną. Asymetria, detale, ryzality, wieżyczka wskazują na naśladownictwo średniowiecza charakterystyczne dla architektury romantycznej.

Narożniki ryzalitów wykonane są z kamienia ciosanego, boniowane. Nad oknami występują klince łęków oraz ciosy nadproży. Wysoki rustykalny cokół podkreśla charakter tej elewacji.

Wkładkę założył:mgr. Halina Jurjewicz,październik 2002 r.

(imię i nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów:WO SOZ w Przemyśle

1. Miejscowość PEŁKINIE-WYGARKI	2. Obiekt (nazwa jak w karcie) Pałac	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego) c.d. pkt 13 - opis
------------------------------------	---	--

Elewacja północna skrzydła parkowego ma analogiczną formę jak południowa - asymetryczna, 6-osiowa z ryzalitami zakończonymi szczytowo daszkiem wspartym na drewnianych kroksztynach. W pierwszym ryzalicie, na parterze znajduje się wtórnie dostawiona, oszklona, drewniana weranda. Dach nad skrzydłem dwuspadowy.

Elewacja zachodnia korpusu głównego jest podobna do frontowej, tylko niższa. Brak tu cokołu z oknami piwnic. Parter 7-osiowy, oś pierwszą i drugą stanowią okna dwudzielne zaś trzecią trójdzielne, prostokątne okna. Na osi piątej jest wejście z holu na taras tylny z dachem wspartym na czterech ceglanych słupach. Na osi czwartej i szóstej, nad gzymsem wieńczącym, umieszczony jest szczyt facjaty a w nim trzy okna. W mansardowym dachu są 3-skrzydłowe okna poddasza a na osi ostatniej szerokie okno z klatki schodowej.

Elewacja północna składa się z dwóch części. Od strony wschodniej bezokienna, ozdobiona prostymi płycinami ściana północna d.kaplicy. W części zachodniej (z dawnego tarasu) znajduje się nowa klatka schodowa.

Forma elewacji południowej skrzydła dawnej kaplicy podkreśla dawną funkcję, 5-osiowa, 4 osie stanowią 4 jednakowe prostokątne wysokie okna (jedno zamurowane) zwieńczone półkoliście, podzielone na sześć pól. Między nimi występują wertykalne płyciny wykonane w tynku. Z prawej strony odmienne okno o drobnym podziale oświetla przedsionek, do którego prowadzą betonowe schody. W wysokim rusykalnym cokole okna ob. pralni, a w mansardowym dachu okienka poddasza.

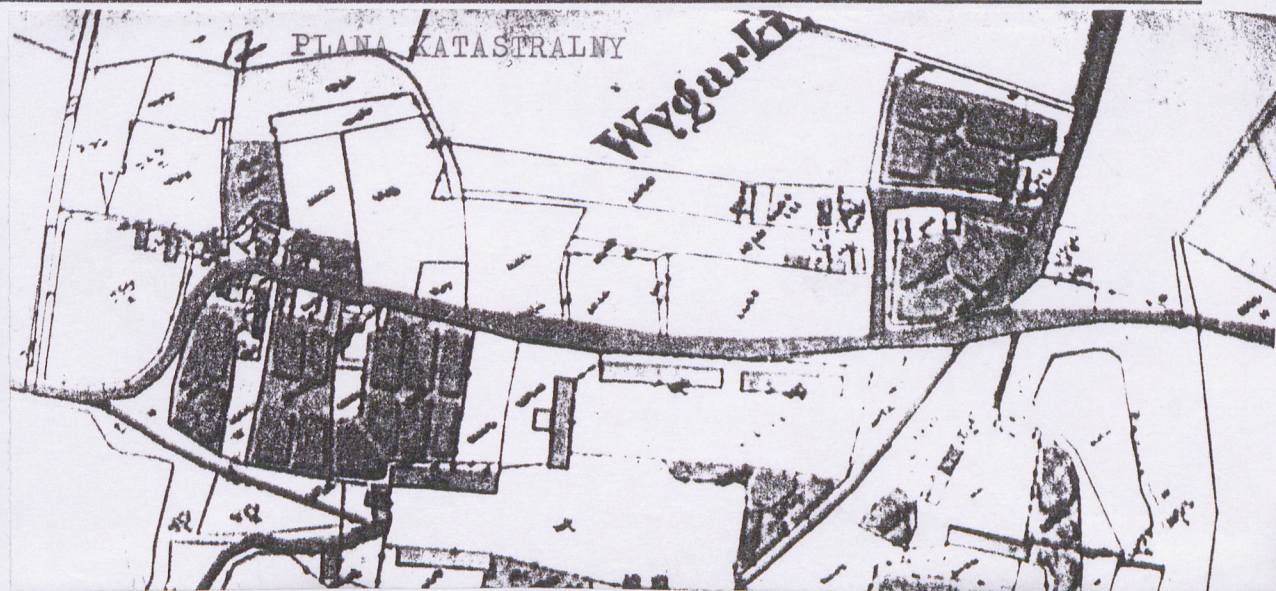
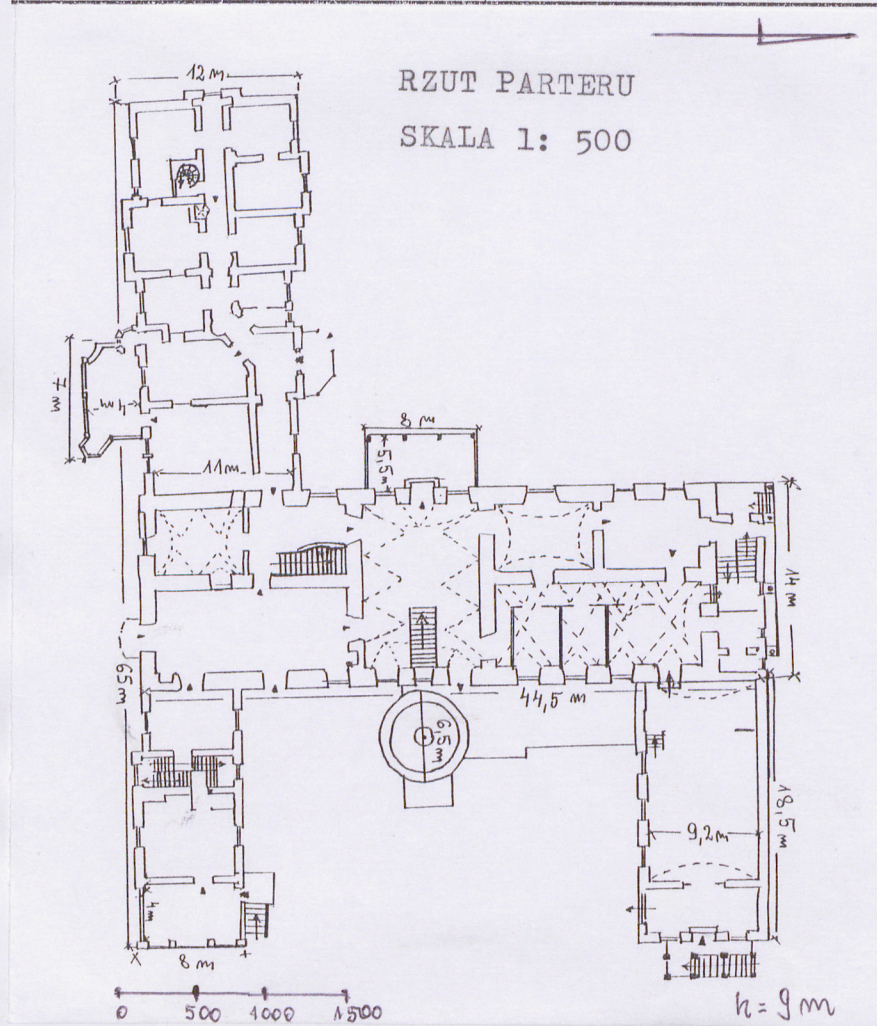
Instalacje: wod.-kan., elektryczna, gaz, c.o.

Wkładkę założył: mgr. Halina Jurjewicz, październik 2002 r.

(imię i nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: WO. SOZ. w. Przemyśle

1. Miejscowość PEŁKINIE-WYGARKI	2. Obiekt (nazwa jak w karcie) Pałac	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
---	--	--

Wkładkę założył: mgr Halina Jurjewicz, październik 2002 r. *HH*
(imię i nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: WO SOZ w Przemyśle

fragm. elewacji frontowej - wschodniej

1. Miejscowość

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

PEŁKINIE-WYGARKI

Pałac

1. elewacja zach - północna
2. fragment elewacji wschodniej
3-4 elewacja południowa

Wkładkę założył: mgr Halina Jurjewicz, październik 2002 r.

(imię i nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: WO SOZ w Przemyśle

1. Miejscowość PEŁKINIE-WYGARKI	2. Obiekt (nazwa jak w karcie) Pałac	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
------------------------------------	---	--

1 - fragm. elewacji południowej

Wkładkę założył: mgr Halina Jurjewicz, październik 2002 (imię i nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: WO. SOZ. w Przemyśle

fol. 2-5 - elewacja ogrodowa - zachodnia

1. Miejscowość PEŁKINIE-WYGARKI 2. Obiekt (nazwa jak w karcie) Pałac 3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

1. elewacja północna
2-3 fragm. ścieli
główny

muszla ogrodowa

Wkładkę założył: mgr Halina Jurjewicz, październik 2002 r. *Sty*
(imię i nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: WO SOZ w Przemyśle

fol. 4 - Zielona klaszka schodowa
Krzysz

1. Miejscowość

PEŁKINIE-WYGARKI PAŁAC

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

Wkładkę założył: mgr Halina JURJEWICZ, październik 2002 r.
(imię i nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: WO SOZ w Przemyśle

fragm. parku